

також послідовного порівняння з досвідом українських науковців, що й стане темою наших наступних публікацій.

Література

1. **Burowska Z., Głowacka E.** Psychodydaktyka muzyczna.– Kraków, 1998.– 68s.
2. **Burowska Z., Kurcz J., Wilk A.** Krakowska koncepcja wychowania muzycznego w świetle przeprowadzonych badań. – Kraków, 1993. – 94 s.
3. **Chaciński J.** Praca dyplomowa i magisterska na kierunku edukacji artystycznej w zakresie sztuki muzycznej – szkic o jej problematyce, metodologii i obszarach badawczych // Wybrane aspekty sztuki i edukacji estetycznej / Pod red. J.Chacińskiego. – Słupsk : PAP, 2004. – S. 265–278.
4. **Goriszowski W., Kowolik P.** Metodologiczno-metodyczne problemy wychowania muzycznego w zarysie. – Kielce, 1994. – 128 s.
5. **Jankowski W.** Psychologia muzyki a pedagogika // Wybrane zagadnienia z psychologii muzyki // Praca zbiorowa pod red. M.Manturzewskiej i H.Kotarskiej. – W-wa: WSiP, 1990. – S. 329–335.
6. **Niziurski M.** Wartościowanie treści programowych w kształceniu nauczycieli muzyki // Powszechne wychowanie muzyczne wobec przemian edukacyjnych w Europie/ Pod red. E.Rogalskiego. – Bydgoszcz, 1999. – S. 166–173.
7. Podstawowe uwarunkowanie dostępu dzieci i młodzieży do kultury muzycznej / Red. A.Rakowski. – W-wa: AMFC, 1986. – T. I.– 160 s.
8. **Przychodzińska M.** Wychowanie muzyczne – idee, treści, kierunki rozwoju. – Warszawa: WSiP, 1989. – 200 s.
9. **Szulc W.** Stosowanie muzyki w medycynie a muzykoterapia // Nowe trendy w edukacji muzycznej / Pod red. A. Białkowskiego. – Lublin, 2005. – S. 220-225.
10. **Ніколаї Г.Ю.** Музично-педагогічна освіта в Польщі: історія та сучасність: [монографія] / Галина Ніколаї. – Суми: СумДПУ ім. А. С. Макаренка, 2007. – 396 с.

УДК 378.091.5(438)

Бондаренко О.О.

ДІЯЛЬНІСТЬ СТУДЕНТСЬКИХ ТВОРЧИХ ОБ'ЄДНАНЬ У КЛАСИЧНИХ УНІВЕРСИТЕТАХ ПОЛЬЩІ

В статті проаналізовані нормативні документи і раскрыті концептуальні ідеї польських педагогів, касаючіся участія студентської молодіжї в культурі і художественном творчестві. Охарактеризовані напрямлення, специфіка, види і форми внеучебної роботи в класических університетах Польщі.

Ключевые слова: *студенческие творческие объединения, воспитательная система университета, внеучебная работа.*

В умовах євроінтеграції особливого значення набувають процеси виховання молодого покоління українських громадян на принципах толерантності, інтелігентності, культурної та духовної досконалості. Провідна роль у виконанні цих завдань належить закладам освіти. У цьому контексті стає актуальним питання модернізації виховних систем університетів, активізації діяльності університетських осередків культури як центрів художньо-естетичного виховання та творчого розвитку студентської молоді.

Входження України до європейського освітнього простору активізує вивчення зарубіжного досвіду та впровадження провідних ідей західної педагогіки в українські освітні концепції та програми. У цьому річищі все більшого розвитку набувають компаративістські дослідження українських науковців (Л. Зязюн, М. Лещенко, Г. Ніколаї, Л. Пуховської,

О.Ростовського, А. Сбруєвої), що вивчають різні аспекти зарубіжної освіти, у тому числі – мистецької.

Аналіз польських наукових джерел показав, що дослідники вивчають питання стосовно культурного розвитку студентства (А. Пшеклавська, І. Урбанек, Т. Александер, А. Тишка), розвитку аматорського артистичного руху і творчих колективів (С. Ж. Пастушка), вільного часу (Б. Юнг), формування артистичної культури (Є. Семкув, П. Кісель, Я. Гайда, Р. Глотон). Проте діяльність студентських творчих об'єднань в Польщі ще не стало предметом їх наукових розвідок. Тому наше дослідження спрямовано на компаративістський аналіз їх творчої діяльності у процесі позанавчальної роботи.

У Законі Республіки Польща «Про вищу освіту» від 25.07.2005 р. Визначені основні завдання вищої школи, серед яких пріоритетного значення набуває підготовка майбутніх фахівців до самостійної науково-дослідної, дидактичної або артистичної діяльності; розвиток та поширення національної культури та надбань технічного прогресу; піклування про здоров'я, фізичний і духовний розвиток особистості [1]. Узагальнюючи ці положення, польські педагоги визначають завдання вищих навчальних закладів, які полягають не тільки у професійній підготовці фахівців, а й у всебічному розвитку індивідуальності студента, що може бути досягнуто лише у рамках правильно організованої та активно функціонуючої виховної системи закладу [4, с. 37].

Аналіз роботи структурних підрозділів, що забезпечують виховний процес у вищих навчальних закладах, дозволив виявити характерні ознаки їх діяльності, які полягають у популяризації надбань світової та національної культури, комплексному використанні видів та жанрів мистецтв, цілеспрямованому розвитку творчих здібностей студентів. Це дає можливість визначити назву цих підрозділів як *студентські творчі об'єднання*. У процесі діяльності творчих об'єднань студенти набувають досвіду художньої та технічної творчості, ініціюють мистецькі проекти та беруть участь у їх реалізації, можуть виступати авторами, виконавцями, глядачами чи споживачами продукту творчої діяльності. Ці дії польські дослідники узагальнюють у понятті «участь у культурі».

А. Клоковська вважає, що «участь у культурі» складається з «формування, відбору та інтерпретації символічних знаків через творчу діяльність». Дослідниця формулює це визначення, концентруючи увагу на двох основних формах участі у культурі: *творчості* (створенні символічних дій) та *рецепції* (сприйнятті, споживанні культури) [2, с. 136].

А. Тишка характеризує «участь у культурі» у широкому особистісному аспекті як засвоєння змісту культури, користування її надбаннями, відповідність її зразкам та ідеалам, а також створення нових і відтворення вже існуючих її цінностей. Аналізуючи функції культури стосовно особистості та суспільства, дослідник визначає такі аспекти значення участі у культурі:

- семіотичний – стосується суспільного процесу спілкування через знаки і знакові системи;
- семантичний – проявляється у розумінні інформації та здатності передавати її значення через інтерпретацію;
- аксіологічний – стосується побудови ієрархії цінностей та закріплення способів їх оцінювання;
- психологічний – відповідно до ознак індивідуальності та засвоєних навичок культурні цінності можуть стати складовою внутрішнього світу особистості;
- пізнавальний – стосується створення банку інформації і концептуального оволодіння нею для уможливлення орієнтації у сфері пізнання;
- соціологічний – стосується сфери символічної ідентифікації та виявлення позиції особистості у суспільстві, а також визначення сукупності цінностей, що забезпечують інтеграцію дій індивіда в суспільному житті [3, с. 95-96].

Соціологічний аспект участі індивіда у культурі розкривається у процесі спільної діяльності членів суспільної групи. У цьому контексті нами проаналізовано діяльність

польських університетів щодо залучення молоді до творчої активності у сфері культури та мистецтв.

У ході аналізу виявлено, що у структурі польських університетів працюють колективи художньої самодіяльності (хори, оркестри, хореографічні ансамблі), художні студії (майстерні), кіноклуби, аматорські об'єднання. Привертає увагу високий рівень виконавської культури студентських хорових колективів, у репертуарі яких співіснує класична та народна музика. Кожен університет має свій хор, у якому співають студенти різних факультетів, причому більшість виконавців не має спеціальної музичної освіти. У певних університетах існують оркестри, в яких задіяні студенти факультетів мистецтв та професійні музиканти. Наприклад, в Університеті Марії Кюрі-Скłodовської в Любліні (UMCS) функціонує оркестр Святого Миколая (*Orkiestra św. Mikołaja*), а в Лодзькому університеті – ансамбль музики слов'янських народів „Bałajki” (*Akademicki Zespół Muzyki Narodów Słowiańskich „Bałajki”*) тощо [5-10].

Значна увага в польських університетах приділяється розвитку народного мистецтва та збереженню традицій національної культури. Тому великою популярністю користуються ансамблі народного танцю: *Zespół Tańca Ludowego UMCS* (Люблін), *Zespół Pieśni i Tańca UG "Jantar" im. Zygmunta Kamińskiego* (Гданськ), *Zespół Pieśni i Tańca Uniwersytetu Warszawskiego "Warszawianka"* (Варшава), *Akademicki Zespół Pieśni i Tańca Uniwersytetu Łódzkiego «Kujon»* (Лодзь), *Zespół "Katowice"* (Катовиці), *Zespół Pieśni i Tańca "Słowianki"* (Краків) та інші. Майже у всіх колективах народного танцю та ансамблях пісні і танцю передбачені інструментальні та вокальні групи, до складу яких входять професійні музиканти й аматори [5-10].

Популярність хореографічного мистецтва серед студентської молоді доводить діяльність численних танцювальних колективів. Так, в UMCS працює ансамбль бального танцю «*Impetus*», у структурі Гданського університету функціонують ансамблі танцю «*Pawilon*» та «*Animus Saltandi*», ансамбль ірландського та шотландського танців «*Trebraruna*», а в Опольському університеті – хореографічний колектив «*Flash Dance*» та університетський театр танцю (*Akademicki Teatr Tańca*) [5-10].

Діяльність студентів у фотостудіях, художньо-творчих майстернях, студіях рукоділля, осередках технічної творчості налагоджена в університетах Любліна (художня майстерня та студентська галерея «*Pracownia Działań Plastycznych i Studencka Galeria*»), Лодзі (студентська інтернет-газета "*Serwus*"), Познані, де функціонують клуб радіолюбителів SP 3 PKL (*Klub krótkofalowców SP 3 PKL*) та університетська кіностудія (*Uniwersyteckie Studio Filmowe*). У Шльонському університеті діють літературна студія, фотостудія, університетське радіо «*Egida*». У Торуньському університеті ім. Миколая Коперника – Інтернет-телебачення (*Uniwersytecka Telewizja Internetowa*) та студентське радіо «*Sfera*»; у Гданську – Студентська агенція фотографій (*Studencka Agencja Fotograficzna*) тощо [5-10].

Аналіз діяльності студентських творчих об'єднань дозволяє обґрунтувати положення про «**студентські творчі об'єднання**», визначивши їх як стабільні соціальні групи студентів, що функціонують у позанавчальний час, мають на меті формування культури і розвиток творчих здібностей університетської молоді, набуття та вдосконалення досвіду у сфері художньої та науково-технічної творчості.

За напрямками роботи можна виділити такі основні види об'єднань: мистецькі (вокальні, художні, хореографічні, інструментальні, літературні, кіномистецькі), культурологічні (мовні, етнографічні, історичні) та технічні (технічне моделювання, програмування, радіотехнічні, телевізійні).

Студентські творчі об'єднання можуть функціонувати як на території навчального закладу, так і за його межами, але складаються переважно зі студентів. Стабільність даної соціальної групи визначається постійним складом учасників, які беруть участь у спільній творчій діяльності певної тематичної спрямованості протягом певного часу.

Зазначимо, що у більшості польських університетів творчі колективи об'єднуються у структуру Університетських центрів культури. Мета таких центрів – створення

культуротворчого середовища, опікування артистичними колективами, ініціювання та підтримка розвитку студентського творчого руху, організація різного за формами мистецького навчання, допомога та заохочення талановитої творчої молоді.

Велику увагу в польських університетах приділяють організації та проведенню різноманітних мистецьких форумів, серед яких назвемо Міжнародний театральний фестиваль «*Krakowskie Reminiscencje Teatralne*» (*Międzynarodowy Festiwal Teatralny «Krakowskie Reminiscencje Teatralne»*), Фестиваль альтернативної культури *ZdaErzenia* (*Festiwal Kultury Alternatywnej ZdaErzenia*) в Любліні; Міжнародний фестиваль молодих джазових колективів «*Jazz Juniors*» (*Międzynarodowy Festiwal Młodych Zespołów Jazzowych «Jazz Juniors»*), Польський республіканський фестиваль-огляд Кабаре «Пака» (*Ogólnopolski Przegląd Kabaretów PAKA*), *Warsztaty Kabaretowe (Telewizyjny Kabareton Gwiazd)*, Міжнародний фольклорний фестиваль «*Muzyka z Wysp*» (*Międzynarodowy Festiwal Folkowy «Muzyka z Wysp»*), Міжнародний фестиваль пісні мореплавців «*Shanties*» (*Międzynarodowy Festiwal Piosenki Żeglarskiej «Shanties»*), *Zimowe Konfrontacje Kabaretowe*; Міжнародний студентський фольклорний фестиваль (*Międzynarodowy Studencki Festiwal Folklorystyczny*) у Шльонському університеті в Катовицях; Міжнародний джазовий конкурс «*JAZZ JUNIORS*» (*Międzynarodowy Konkurs Młodych Zespołów Jazzowych*) у Ягелонському університеті в Кракові [5-10].

Важливим етапом організації роботи студентських творчих об'єднань є визначення форм і методів роботи з молоддю. Впровадження нових підходів, використання інноваційних технологій, узгодження з учасниками творчого процесу шляхів вирішення тих чи інших завдань позитивно впливає на ефективність спільної діяльності. Завдання педагога – створити позитивні умови, зацікавити студента таким чином, щоб потреба у творчості стала пріоритетною мотивацією позанавчальної діяльності студента. Тільки за таких умов творчі об'єднання зможуть ефективно виконувати свої виховні функції.

Одним із найпопулярніших серед студентства видів творчих об'єднань є театри, які працюють у різних мистецьких жанрах: Університетські театри існують у Варшавському університеті (*Teatr Akademicki Uniwersytetu Warszawskiego*); Лодзькому (*Teatr "Pstrąg-Grupa 80"*), Познаньському університетах. У Гданському функціонує театр руху (*Teatr Ruchu «Sfera»*) та театр пантоміми «Кабінет рухомих образів» («*Gabinet Ruchomych Obrazów»*); у Опольському університеті діють театр руху «*In Initio*», театр одного вірша «*Teart jednego wiersza*», театр «*Piktogram*», театр «*Zapadnia*». Однією з нових театральних форм у Польщі стали «Кабаре», які з успіхом влилися в студентське середовище Ягелонського та Варшавського університетів (*Stowarzyszenie Promocji Sztuki Kabaretowej PAKA – Краків; Zimowe Konfrontacje Kabaretowe ma Ogólnopolski Przegląd Kabaretów PAKA – Варшава*) [5-10].

Організація роботи студентських творчих об'єднань може здійснюватися відповідними університетськими структурами (проректор, центр культури, керівник колективу), а також ініціюватися та організовуватися самими їх учасниками або студентським самоврядуванням.

Відповідно до способу управління можна виділити дві групи об'єднань: формальні і так звані неформальні. Зазначимо, що у сучасному суспільстві все більшої популярності набувають молодіжні неформальні об'єднання, ідеологія яких не завжди відповідає еталонам культури і духовності. Це зумовлює необхідність керування діяльності подібних угруповань педагогами і направлення їх творчого потенціалу на виховання у контексті загальнонавчаних аксіологічних орієнтирів, але з урахуванням потреб і вподобань сучасної молоді.

Проблема неформальних творчих об'єднань на університетському рівні в Польщі вирішується за допомогою впровадження альтернативних форм роботи. Наприклад, у Центрі культури Люблінського університету функціонує Комісаріат альтернативних діянь (*Komisariat Działalności Alternatywnych*), що займається популяризацією сучасної молодіжної культури і організацією фестивалів альтернативної культури, а також «Клуб гарної пісенки» («*Klub Dobrej Piosenki*»), подібний до українських клубів бардівської пісні. Вогняне шоу

«Mamadoo» («*Mamadoo – grupa fireshow*») Гданського університету теж можна віднести до альтернативної творчості студентів [5-10].

Аналіз роботи студентських творчих об'єднань в університетах Польщі дозволив виявити досить високий рівень організованості та широкий спектр видів діяльності студентів у позанавчальний час, серед яких такі: культурно-освітня, артистична (виконавська), художня, технічна, авторська, комунікативна, презентаційна тощо.

Наголосимо, що на відміну від України, у Польщі не були перервані традиції формування у стінах класичних університетів культурної еліти країни – з розвиненими естетичними смаками, досвідом мистецької діяльності (хоча би на аматорському рівні) та потребою у творчому самовираженні. Проблеми виховання висококультурної, духовної та творчої особистості і досі не втрачають своєї актуальності в Польщі. Це підтверджують основні тези Конгресу «Kongres Edukacji Kulturalnej», який відбувся у Варшаві 21-22 жовтня 2008р. Серед питань, які обговорювалися на Конгресі, виокремимо: недостатність фінансування державою установ культури та мистецтв; необхідність застосування мистецьких дисциплін у шкільних та університетських навчальних програмах хоча б на рівні факультативів, а також залучення дітей та молоді до активної артистичної діяльності; необхідність виховання молоді на зразках всесвітніх культурних цінностей засобами високого (серйозного) мистецтва; важливість об'єднання ресурсів освітніх установ, закладів культури та регіональних і загальнодержавних органів управління у реалізації культурно-освітніх проектів для дітей та молоді.

Функціонування розгалуженої структури позанавчальної роботи дозволяє констатувати зацікавленість і розуміння керівними органами вищих навчальних закладів необхідності вирішення питань культурного і творчого розвитку студентів, а також потребу студентства у творчості та самореалізації через художню діяльність.

Позитивний досвід організації діяльності студентських творчих об'єднань в Польщі може бути впроваджений у позанавчальну роботу українських університетів, що допоможе удосконалити їх виховну систему і буде слугувати розвитку художньої культури та творчих здібностей студентів.

Літ ерат ура

1. *Ustawa z dnia 25 lipca 2005r.*: Prawo szkolnictwie wyższym [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.bip.nauka.gov.pl/gallery/15/36/1536/20050727prawo_o_szkolnictwie_wyzszym.pdf.
2. *Kłosowska A.* Społeczne ramy kultury: monografia socjologiczna / A. Kłosowska. – Warszawa: Państwowe Wydawnictwo Naukowe, 1972. – 317 s.
3. *Tyszka A.* Interesy i ideały kultury: struktura społeczeństwa i udział w kulturze / A. Tyszka. – Warszawa: Państwowe Wydawn. Nauk, 1987. – 315 s.
4. *Urbanek J.* Uczestnictwo młodzieży akademickiej w kulturze / J. Urbanek. – Kraków: Wydawnictwo Naukowe Akademii Pedagogicznej, 2002. – 139 s.
5. *Maria Curie-Skłodowska.* University in Lublin [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.poland.pl/education/universities/article,Maria_Curie_Skłodowska_University_in_Lublin,id,61064.htm.
6. *Opole University* [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.poland.pl/education/universities/article,Opole_University,id,61058.htm.
7. *University of Lodz* [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.poland.pl/education/universities/article,University_of_Lodz,id,61072.htm.
8. *Jagiellonian University* [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.poland.pl/education/universities/article,Jagiellonian_University,id,60767.htm.
9. *Adam Mickiewicz.* University in Poznan [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.poland.pl/education/universities/article,Adam_Mickiewicz_University_in_Poznan,id,61055.htm.

10. *University of Silesia in Katowice* [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.poland.pl/education/universities/article,University_of_Silesia_in_Katowice,id,61002.htm.

УДК 78.01

Лобова Л.Г.

ПРИНЦИПЫ СИНЕРГЕТИКИ И МУЗЫКАЛЬНОЕ ИСКУССТВО

У статті з позицій синергетики розглянуті можливості поєднання різних способів пізнання науки і мистецтва, творчого осмислення відомих художніх образів, символів, цінностей культури. Підкреслюється, що пізнаючи універсальні закони духовного світу, людина удосконалює своє мислення і, відповідно, змінюється сама.

Ключові слова: синергетика, творче мислення, мистецтво.

Поиску принципов эволюции и самоорганизации искусства, обуславливающих закономерности художественной практики, посвящено немало работ современных исследователей. При этом наряду с искусствоведческими методами активно используются методы естественнонаучные, помогающие на новом этапе развития научного знания объяснить многие интуитивно сделанные открытия прошлого. «История культуры обнаруживает действие в ней тех же законов, которые синергетика вскрыла в физических процессах – переход от одного уровня организованности к другому, более высокому... через нарастание энтропии в меняющихся состояниях системы, или, говоря языком классических философии и эстетики, в чередовании состояний гармонии и хаоса, из которого вырастает новая гармония» [4, с.325]. Многообразие языков научного описания позволяет стремиться к его наибольшей информационной полноте.

В отличие от природных процессов, для которых характерен выбор в точке бифуркации одного из детерминированно-стохастических путей развития, саморазвитие культуры и искусства происходит одновременно по различным направлениям. Разнообразие и богатство реальности превосходят изобразительные возможности любого отдельно взятого языка, что позволяет более широко трактовать принцип дополнительности, сформированный Н. Бором. Таким образом, различные языки и точки зрения дополняют друг друга, и каждый из них способен выразить только определенную часть реальности. В качестве примера И. Р. Пригожин и И. Стенгерс напоминают, что ни одно направление в исполнительском искусстве и музыкальной композиции не исчерпывает всей музыки [8, с.200].

Согласно синергетической парадигме, условием спонтанной самоорганизации системы выступает состояние неустойчивости, являющееся фундаментальным свойством биологических, психических и социальных систем. Абсолютная устойчивость не содержит источников развития, поэтому динамика системы предполагает определенное соотношение устойчивости и неустойчивости. Для создания новых структур необходимо прохождение через неустойчивость, бифуркации, случайность и тогда как на стадии устойчивости малые возмущения не оказывают значимого воздействия и не изменяют уже сложившегося порядка. Вблизи же точек бифуркации даже малые флуктуации могут существенно изменить судьбу системы, сыграв роль механизма, переводящего ее в состояние неустойчивости.

И. А. Евин, приводя многочисленные примеры, утверждает: «Произведения искусства, как и мозг человека, существуют вблизи неустойчивого, критического состояния» [2, с. 36]. Именно критическое состояние, когда сложная система наиболее чувствительна к внешним воздействиям и может легко переключаться с одного состояния на другое, создает условия для наилучшей адаптации в изменяющихся внешних условиях. Гипотеза о том, что способность мозга человека реагировать на малейшие внешние и внутренние изменения связана с его функционированием вблизи неустойчивого, критического состояния, находит свое обоснование в работах Г. Хакена, В. И. Крюкова и др., П. Бака, С. Келсо. Один из